

07

การถอดบทเรียนโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการคัดแยกขยะที่ต้นทางในจังหวัดจันทบุรี Lesson Learned from the Promotion of Community Participation in Waste Separation at Source in Chanthaburi Province

นิโลบล ดินรมรัมย์^{a,✉} และจำลอง โพธิ์บุญ^a

^aคณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Nilobon Dinromram^{a,✉} and Chamlong Poboon^a

^aGraduate School of Environmental Development Administration,
National Institute of Development Administration

✉ Nilobon.din@outlook.co.th

วันที่รับ (received) 28 เม.ย.2568 วันที่แก้ไขเสร็จ (revised) 4 มิ.ย.2568 วันที่ตอบรับ (accepted) 6 มิ.ย.2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์hibitเรียนจากโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกขยะที่ต้นทางในจังหวัดจันทบุรี ศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) 5 แห่ง ด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับผู้บริหารเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลโครงการ ผู้นำชุมชนและประชาชนรวมถึงการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยประยุกต์ใช้การประเมินแบบสมดุล (Balanced Scorecard: BSC) ร่วมกับการวิเคราะห์สี่ภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) มิติด้านประสิทธิผล อปท. 4 แห่งบรรลุวัตถุประสงค์งบประมาณการจัดการขยะลดลง มีกลไกการจัดการครอบคลุมประเภทขยะมากขึ้น 2) มิติด้านกลุ่มเป้าหมาย ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการกับอปท. ทั้ง 5 แห่ง หัวหน้างานหรือผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเป็นผู้ดูแลโครงการ บุคลากร อปท. มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามนโยบาย 3) มิติด้านการบริหารจัดการ กิจกรรมถูกออกแบบให้มีการจัดการขยะ 4 ประเภท แต่มีอุปสรรคด้านการติดตามประเมินผล 4) มิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา มีการพัฒนาบุคลากรทุกแห่ง และอปท. 3 แห่งมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องให้ความสำคัญกับการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการทำงาน ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะที่ต้นทาง ได้แก่ ผู้บริหาร บุคลากร งบประมาณ และกระบวนการดำเนินงาน ปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพพื้นที่ ผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน และความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม การคัดแยกขยะที่ต้นทาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

This research aims to study and analyze the lessons from a project promoting community participation in waste Separation at the source in Chanthaburi Province, focusing on and examining five local administrative organizations (LAOs). Data collection methods included reviewing relevant documents, conducting structured interviews with administrators, project associates, community leaders, residents, and non-participant observation. Data analysis applied the four dimensions of the Balanced Scorecard in conjunction with SWOT analysis. The research findings are as follows: Effectiveness perspective: four LAOs achieved their objectives, with reduced waste management budgets and extension of waste types. Target group perspective: residents were satisfied with participating in the project across all five LAOs. Most project supervisors were heads of departments or directors of public health and environment divisions. LAO personnels participated in policy implementation. Management perspective: activities were designed to manage 4 types of waste, but their limitation of was in monitoring and evaluation. Learning and Development perspective: all LAOs developed their personnel, and three LAOs continuously operated with a focus on improving work processes. Internal factors affecting participation in waste segregation at the source were administrators, personnel, budget, and operational processes. External factors were area conditions, community leaders, community participation, and cooperation from relevant agencies.

Keywords : Participation, Waste Separation at Source, Local government organizations

บทนำ

ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นวิกฤตสิ่งแวดล้อมระดับโลกที่ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบในวงกว้างทั้งด้านกายภาพและชีวภาพ สาเหตุสำคัญมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากร การขยายตัวของเมือง การเติบโตทางเศรษฐกิจ ตลอดจนพฤติกรรมการจับจ่ายซื้อของของผู้บริโภค (Mueanmart, 2022) ทำให้อัตราการเกิดขยะมูลฝอยเพิ่มสูงขึ้นและไม่มีแนวโน้มจะลดลง ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นเชื่อมโยงกับวิกฤตการณ์ระดับโลกทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มลพิษ และการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ (UN Environment Programme, 2024) ซึ่งวิกฤตดังกล่าวล้วนส่งผลต่อสุขภาพของมนุษย์ ทั้งนี้ องค์การสหประชาชาติได้ให้ความสำคัญกับปัญหานี้โดยกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ในเป้าที่ 12 การสร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน โดยเป้าประสงค์ที่ 12.5 ระบุถึงการจัดการของเสีย โดยการป้องกัน การลดการแปรรูป เพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ และการนำกลับมาใช้ซ้ำ (Centre for SDG Research and Support, 2021)

แนวโน้มปริมาณขยะมูลฝอยของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงตลอดช่วงหลายปีที่ผ่านมา จากรายงานสถานการณ์สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนปี 2563 พบว่าในช่วงปี 2556-2562 ปริมาณขยะมูลฝอยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยสูงสุดที่ 28.71 ล้านตัน ในปี 2562 (Pollution Control Department, 2020) อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี 2563 เป็นต้นมา มีแนวโน้มลดลง โดยอยู่ที่ 25.37 ล้านตัน ในปี 2563 และ 24.98 ล้านตัน ในปี 2564 ก่อนที่จะกลับมาเพิ่มขึ้นอีกครั้งในปี 2565 (25.70 ล้านตัน) และปี 2566 (26.95 ล้านตัน) ทั้งนี้ แนวโน้มของขยะที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์ มีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2560 เป็นต้นมา (Pollution Control Department, 2023) หากมองภาพรวมทั้งกระบวนการบริหารจัดการและการกำจัดขยะมูลฝอยยังคงขาดประสิทธิภาพ แสดงให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องและการรองรับกับปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น ซึ่งปริมาณขยะมูลฝอยที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ยังคงมีสัดส่วนน้อยมากหากเปรียบเทียบกับปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในประเทศในแต่ละปี อีกทั้งยังมีขยะมูลฝอยตกค้างที่ไม่สามารถกำจัดได้ทันเวลา และสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ทำให้ขยะมูลฝอยเป็นปัญหาที่ตกค้างยาวนาน

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) กำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติ เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2557 และได้มีมติเห็นชอบ Roadmap การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายชุมชน เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานแก้ไขปัญหาและบูรณาการแผนการบริหารจัดการทั้ง 77 จังหวัด จึงได้มีการจัดทำเป็นแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ.2559-2564) เพื่อกำจัดขยะมูลฝอยที่ตกค้างสะสมในพื้นที่วิกฤต สร้างรูปแบบการกำจัดขยะและของเสียอันตรายที่เหมาะสม วางระเบียบมาตรฐานการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย และสร้างวินัยคนในชาติ โดยมุ่งเน้นเรื่องการคัดแยกขยะเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ทั้งการรีไซเคิลและการแปรรูปเป็นพลังงาน เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564) ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการลดและคัดแยกมูลฝอยใช้ประโยชน์ที่แหล่งกำเนิดตามหลักการของเสียเหลือศูนย์

จังหวัดจันทบุรี มีประชากร 536,496 คน (Chanthaburi Provincial Statistical Office, 2023) มีปริมาณขยะมูลฝอยในปี พ.ศ. 2556-2558 ปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นจำนวน 212,674.55 215,450.02 และ 220,843.93 ตันต่อปี ในปี พ.ศ.2559 มีจำนวนลดลงเป็นผลจากการประกาศให้ขยะมูลฝอยเป็นวาระแห่งชาติ ทำให้เกิด RoadMap การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายชุมชน แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ พ.ศ. 2559-2564 และแผนปฏิบัติการ“ประเทศไทย ไร้ขยะ” ตามแนวทาง “ประชารัฐ”

ระยะ 1 ปี (พ.ศ.2559-2560) โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรีทั้งหมด 81 แห่ง มีจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 64 แห่ง ที่มีการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอย นำไปกำจัดในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ 46 แห่ง (Paiboonrojroong, 2017) นอกจากนี้จังหวัดจันทบุรีเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและเกษตรกรรมที่ส่วนใหญ่เป็นพืชสวนผลไม้ ทำให้เกิดขยะมูลฝอยที่มีสัดส่วนของขยะย่อยสลายได้สูง การคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางจะทำให้ขยะมูลฝอยที่ต้องกำจัดที่ปลายทางมีปริมาณลดลงประมาณ ร้อยละ 40 (Jante, 2018)

โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกขยะที่ต้นทางเป็นหนึ่งในโครงการสำคัญที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายให้ชุมชนสามารถลดปริมาณขยะที่ต้องนำไปกำจัดลงได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ผ่านการให้ความรู้และส่งเสริมการคัดแยกขยะประเภทต่าง ๆ มุ่งสร้างชุมชนนำร่องในการคัดแยกขยะจากต้นทาง เพื่อเป็นแบบอย่างสำหรับชุมชนอื่น การดำเนินงานประกอบไปด้วย 4 แผนหลัก ได้แก่ 1) การอบรมความรู้การคัดแยกขยะ 2) การคัดแยกขยะประเภทต่าง ๆ 3) การจัดการขยะแต่ละประเภท และ 4) การติดตามประเมินผล โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2558-2559 กองทุนสิ่งแวดล้อมได้จัดสรรเงินอุดหนุนภายใต้กรอบทิศทางกำหนดยุทธศาสตร์ตามมาตรา 23 (4) แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ให้แก่อปท. ทั่วประเทศ จำนวน 566 แห่ง ระยะเวลาในการดำเนินการในระบอบที่ 1 ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558-30 เมษายน พ.ศ. 2560 ซึ่งมีอปท. ที่ร่วมโครงการจำนวน 531 โครงการ ซึ่งจังหวัดจันทบุรีมีอปท. ที่ได้รับคัดเลือกให้ได้รับทุนสนับสนุน 9 แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลแก้งหางแมว เทศบาลตำบลปอวิ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าช้าง เทศบาลตำบลพลวง เทศบาลตำบลเกาะขวาง องค์การบริหารส่วนตำบลปะตง เทศบาลตำบลพวา เทศบาลตำบลฉม้น และเทศบาลตำบลพลับพลาณารายณ์ (Environmental Fund, 2017) ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษา อปท. ยังดำเนินการพัฒนาการคัดแยกขยะมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เพื่อศึกษาผล วิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ และสรุปบทเรียน เสนอแนะแนวทางการพัฒนาโครงการคัดแยกขยะที่ต้นทางให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นสำหรับ อปท. อื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาผลการดำเนินงาน วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินและสรุปบทเรียนจากโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกขยะที่ต้นทาง จังหวัดจันทบุรีและแนวทางสำหรับอปท. อื่น ๆ

ระเบียบวิธีการวิจัย

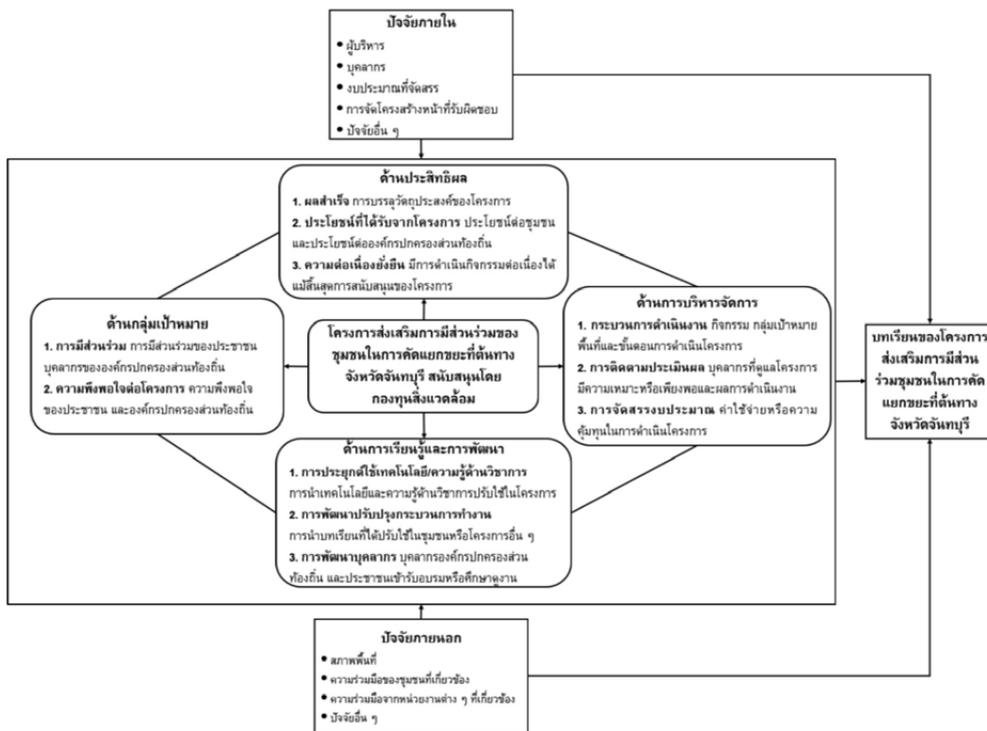
อปท. ที่เป็นพื้นที่เป้าหมายในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ อปท. ได้รับการจัดสรรงบประมาณตามโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกขยะที่ต้นทางชุดที่ 1 จังหวัดจันทบุรี ทั้งหมด 9 แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลแก้งหางแมว เทศบาลตำบลปอวิ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าช้าง เทศบาลตำบลพลวง เทศบาลตำบลเกาะขวาง องค์การบริหารส่วนตำบลปะตง เทศบาลตำบลพวา เทศบาลตำบลฉม้น และเทศบาลตำบลพลับพลาณารายณ์ โดยในการเลือกตัวอย่างได้ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ทำการเลือกอปท. ที่ดำเนินการต่อเนื่อง เป็นกลุ่มเป้าหมายงานวิจัย 5 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลเกาะขวาง องค์การบริหารส่วนตำบลปะตง เทศบาลตำบลพวา เทศบาลตำบลฉม้น และเทศบาลตำบลพลับพลาณารายณ์

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากรูปแบบเอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสารรายงานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานและผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมชุมชนในการคัดแยกขยะที่ต้นทาง เอกสารถอดบทเรียนจากกองบริหารกองทุนสิ่งแวดล้อม สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดจันทบุรีและอปท.

- ข้อมูลปฐมภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการภายในโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมชุมชนในการคัดแยกขยะที่ต้นทาง 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารอปท. 5 คน 2) เจ้าหน้าที่ดูแลโครงการของอปท. 5 คน 3) ผู้นำชุมชนหรือประชาชนกลุ่มเป้าหมายของโครงการ 5 กลุ่ม กลุ่มละ 3-5 คน จำนวน 19 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 29 คน และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ในพื้นที่ที่มีการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องของโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมชุมชนในการคัดแยกขยะที่ต้นทาง เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่ที่ส่งผลต่อปัจจัยความสำเร็จหรือความยั่งยืน
- การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ควบคู่กับการวิเคราะห์สามเส้า (Triangulation) โดยพิจารณาข้อมูลจาก 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารอปท. เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ และผู้นำชุมชนหรือประชาชนกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ ยังใช้การวิเคราะห์สามเส้าด้านวิธีการรวบรวม (Methodological Triangulation) ซึ่งประกอบด้วย การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยประยุกต์ใช้ Balanced Scorecard (BSC) และ SWOT Analysis

กรอบแนวคิดการวิจัย แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการศึกษา

1. การดำเนินงานของโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกขยะที่ต้นทางในจังหวัดจันทบุรี

อปท. ทั้ง 5 แห่ง มีความแตกต่างในบริบทพื้นที่และโครงสร้างการดำเนินงานการจัดการขยะ โดยมีเทศบาล 2 แห่งที่มีกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เทศบาลตำบลเกาะขวาง เทศบาลตำบลพลับพลา นารายณ์มีบริการเก็บขยะเทศบาลตำบลขม้นไม่มีบริการจัดเก็บขยะ และองค์การบริหารส่วนตำบลปะตง เคยมีบริการจัดเก็บขยะแต่ได้ยกเลิกไปก่อนดำเนินโครงการ ทำให้อปท. ดังกล่าวปริมาณขยะที่ต้องกำจัดลดลงอย่างมาก โดยในการดำเนินการโครงการ อปท. เลือกดำเนินการในชุมชน 1-3 ชุมชน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ข้อมูลการจัดการขยะ-โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกขยะที่ต้นทางของ อปท. 5 แห่ง

รายชื่อ อปท.	กอง สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม	บริการ สาธารณสุข จัดเก็บขยะ	ชุมชนเป้าหมาย ในโครงการ	จำนวนกลุ่มเป้าหมาย(คน)	ปริมาณขยะ พื้นที่เป้าหมาย		เป้าหมาย ปริมาณขยะที่ต้อง นำไปกำจัดร้อยละ 35
					ก่อน	หลัง	
					ตัน/วัน		
1. เทศบาลตำบล เกาะขวาง	ü	ü	หมู่ที่ 4, 5, 6	250	11	1.8	ü
2. องค์การบริหาร ส่วนตำบลปะตง	-	ยกเลิก จัดเก็บขยะ	หมู่ที่ 2, 3, 7	417	3.2	0.0048	ü
3. เทศบาล ตำบลพวา	-	ü	หมู่ที่ 3, 4, 11	1,576	4.06	3.78	X (ไม่บรรลุผล)
4. เทศบาลตำบล เนิน	-	-	หมู่ที่ 2, 8	465	0.63	0.34	ü
5. เทศบาลตำบล พลับพลา นารายณ์	ü	ü	ชุมชนที่ 9	243	1.2	0.42	ü

ที่มา: Provincial Office of Natural Resources and Environment Chanthaburi (2017)

ผลการดำเนินโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกขยะที่ต้นทางตามกรอบการวิเคราะห์ BSC ใน 4 มิติมีดังนี้

ภาพที่ 4: ขยะอินทรีย์ประเภทเศษอาหารจากร้านอาหาร (ซ้าย), พนักงานรวบรวมขยะอินทรีย์ (ขวา)
ที่มา: The Chaipattana Foundation (2024)

2. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกขยะที่ต้นทาง จังหวัดจันทบุรี

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก และสภาพแวดล้อมภายใน ผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังปรากฏในตาราง 2

ตารางที่ 2: การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกขยะที่ต้นทางของอปท.ทั้ง 5 แห่ง โดย SWOT Analysis แสดงผลดังตารางที่ 2

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
<p>ผู้บริหาร มีวิสัยทัศน์ นโยบายและมีความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี</p> <p>บุคลากร มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะดำเนินโครงการให้ประสบความสำเร็จ และแก้ไขปัญหาหรือระบบการจัดการขยะในเขตพื้นที่</p> <p>งบประมาณ ได้รับงบประมาณจำนวน 350,000 -400,000 บาท จากกองทุนสิ่งแวดล้อม 4 แผนงาน การส่งเสริมให้ความรู้ ศึกษาดูงาน ประชาสัมพันธ์ วัสดุอุปกรณ์ในการคัดแยกและการจัดการขยะแต่ละประเภท</p>	<p>บุคลากร จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน การย้ายราชการของผู้รับผิดชอบโครงการและการขาดความรู้เฉพาะประเด็น</p> <p>งบประมาณ มีความล่าช้าจากระเบียบราชการที่เป็นข้อบังคับระหว่างหน่วยงาน</p> <p>กระบวนการดำเนินงาน ออกแบบกิจกรรมจัดการขยะไม่ครอบคลุมประเภทขยะในชุมชน กิจกรรม อปท.บางแห่งไม่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ทำให้กระบวนการไม่เอื้อต่อการเกิดความร่วมมือ</p>
โอกาส (Opportunities)	ข้อจำกัด (Threats)
<p>สภาพพื้นที่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีพื้นที่ใช้สอยหรือสามารถใช้ประโยชน์จากขยะอินทรีย์ได้</p> <p>ผู้นำชุมชน ให้การสนับสนุน ช่วยขับเคลื่อนการดำเนินงานในชุมชน ถ่ายทอดความรู้ ติดตามผล ประสานความเข้าใจระหว่างอปท.และประชาชน</p> <p>การมีส่วนร่วมของชุมชน การเลือกพื้นที่เป้าหมายถูกคัดเลือกจากหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีแนวโน้มให้ความร่วมมือ และประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจถึงประโยชน์ที่ตนเองได้รับให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี</p> <p>ความต่อเนื่องของกิจกรรม กลุ่มเป้าหมายมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง</p> <p>ความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดจันทบุรี (ทสจ.) แต่ละตำบลมีภาคีเครือข่ายในพื้นที่ทั้งภาคการศึกษาและภาคเอกชน เช่น ร้านรับซื้อของเก่า</p>	<p>สภาพพื้นที่ ในบางอปท.มีเขตพื้นที่ชุมชนเมือง คริวเรือนมีพื้นที่ใช้สอยน้อยไม่เพียงพอต่อการเก็บรวบรวมขยะ และบางพื้นที่ผู้สัญจรได้ทิ้งขยะลงสองฝั่งข้างทางของถนนเส้นหลัก</p> <p>การมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชนในบางพื้นที่ยังไม่ให้ความร่วมมือ เนื่องจากสาเหตุด้านเวลาของการประกอบอาชีพ ที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รวมถึง การไม่ทราบถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้น และประชากรแฝงหรือผู้มาประกอบอาชีพในชุมชนเป้าหมาย</p> <p>ไม่มีความตระหนักถึงการจัดการขยะในชุมชน</p> <p>ความต่อเนื่องของกิจกรรม การขยายผลจากการดำเนินโครงการยังมีค่อนข้างน้อย</p>

อภิปรายผลการศึกษา

1. ปัจจัยภายใน

1.1 ผู้บริหารให้ความสำคัญการจัดการขยะที่ต้นทาง: ผู้บริหารอปท. ทั้ง 5 แห่ง มีความตระหนักถึงด้านสิ่งแวดล้อม และมีความต้องการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ การให้ความสำคัญกับปัญหาดังกล่าว ทำให้เกิดความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาประกอบกับทัศนคติเชิงบวก ส่งผลต่อวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่มุ่งเน้นการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการเปิดโอกาสให้พื้นที่ได้ดำเนินโครงการ ตลอดจนพัฒนากลไกการจัดการขยะใหม่ ๆ และขยายผลความสำเร็จ อันจะนำไปสู่แนวโน้มความยั่งยืนในพื้นที่ดังที่ Kotter (2012) กล่าวว่า วิสัยทัศน์ช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน และวิสัยทัศน์ที่ดีช่วยอำนวยความสะดวกในการสร้างความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ โดยจงใจให้ผู้คนลงมือทำสิ่งที่ควรทำแทนที่จะคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัวระยะสั้น ซึ่งผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลปะตงมีนโยบาย “ปะตงโมเดล” ตำบลปลอดขยะ สามารถบรรลุเป้าหมายที่ประกาศเป็นนโยบายได้ มีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาของผู้บริหารอย่างจริงจัง สามารถเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้อื่นได้ ทั้งนี้ยังเป็นผู้มีความมุ่งมั่นและปรับตัวอยู่เสมอสอดคล้องกับ Sankum & Sanphoti (2022) ที่อธิบายว่าปัจจัยการบริหาร ด้านผู้นำหรือผู้บริหารอปท. ต้องมีวิสัยทัศน์และมีนโยบายที่ให้ความสำคัญในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยเป็นปัจจัยความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยของอปท. ในจังหวัดนครพนม

1.2 ความรู้ความเข้าใจของบุคลากร: บุคลากรของอปท. ที่รับผิดชอบโครงการ ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งหัวหน้างานหรือผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม สำหรับอปท. ขนาดเล็กที่ไม่มีกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ผู้รับผิดชอบโครงการสังกัดสำนักปลัดฯ แสดงให้เห็นว่าบุคลากรผู้รับผิดชอบโครงการมีคุณวุฒิที่หลากหลายแตกต่างกัน โดยบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญหรือวุฒิการศึกษาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม มีแนวโน้มที่จะดำเนินโครงการให้ประสบความสำเร็จได้ดี อย่างไรก็ตาม อปท. บางแห่งประสบปัญหาอุปสรรค เนื่องจากการขาดแคลนบุคลากร ภาระงานที่มีอยู่เดิม การโยกย้ายของผู้รับผิดชอบโครงการ และการขาดความรู้เฉพาะทาง ซึ่งส่งผลให้โครงการไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ ผู้รับผิดชอบโครงการส่วนใหญ่ แม้ไม่มีคุณวุฒิด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรง ดังเช่นกรณีเทศบาลตำบลฉิมและองค์การบริหารส่วนตำบลปะตงก็สามารถเนื้องานให้สำเร็จได้ สอดคล้องกับ Jarusombat (2020) กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาบุคลากรควรจัดให้บุคลากรการเข้าร่วม ประชุมสัมมนาฝึกอบรม และการมีเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม จะเป็นสิ่งที่สนับสนุนการทำงานในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมบุคลากรที่ปฏิบัติงานให้มีโอกาสได้ศึกษาเพิ่มพูนความรู้ในวิทยาการด้านสิ่งแวดล้อม บุคลากรสายงานอื่นที่ไม่ได้มีคุณวุฒิตรงสายก็สามารถทำงานประสบผลสำเร็จได้ โดยต้องอาศัยแรงจูงใจ ความมุ่งมั่นตั้งใจ พร้อมทั้งจะเรียนรู้ปรับปรุงใกล้ชิดประชาชน

1.3 งบประมาณเพียงพอ: ในปีงบประมาณ 2558 – 2559 กองทุนสิ่งแวดล้อมได้สนับสนุนวงเงิน 179,532,635 บาท ให้แก่อปท. ทั่วประเทศแห่งละไม่เกิน 400,000 บาท เพื่อให้ความรู้เรื่องการคัดแยกขยะมูลฝอย เกิดเป็นชุมชนนำร่องการคัดแยกขยะที่ต้นทางสำหรับขยายผลสู่ชุมชนอื่น ๆ โดยโครงการนี้ได้เข้ามาสนับสนุนทรัพยากรด้านงบประมาณที่เป็นอุปสรรคในการส่งเสริมการคัดแยกขยะที่ต้นทางสำหรับอปท. ขนาดเล็กที่กำลังประสบปัญหาด้านการจัดการขยะบางแห่ง อาทิ เทศบาลตำบลฉิมเคยมีการดำเนินการแล้ว แต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จและองค์การบริหารส่วนตำบลปะตงที่ประสบปัญหาทางงบประมาณจากการจัดทำบริการสาธารณะ สอดคล้องกับ Jaisue et al. (2017) ที่อธิบายว่า ความต้องการการสนับสนุน และการจัดการ

ขณะที่ต้นทุนในด้านทรัพยากร หนึ่งในปัจจัยสำคัญ คือ งบประมาณในการดำเนินการจัดการขยะที่ต้นทุนจะนำไปสู่การเกิดกระบวนการจัดการขยะในชุมชนได้สำเร็จ นอกจากนี้ยังเกิดข้อจำกัดบางประการเกี่ยวกับการใช้ของงบประมาณของกองทุนสิ่งแวดล้อมที่ถือเป็นเงินนอกงบประมาณของอปท.ที่ใช้ระเบียบการเงินที่ต่างกัน และจำนวนโครงการมีมากถึง 566 แห่ง จึงทำให้การดำเนินการรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปอย่างล่าช้า ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโครงการ ซึ่งความล่าช้าในกระบวนการพิจารณาอนุมัติโครงการ และกระบวนการเบิกจ่าย ยังคงเป็นข้อจำกัดของการจัดสรรเงินของกองทุนสิ่งแวดล้อม (Kaewla-iaed & Sriphongkul, 2020)

1.4 กระบวนการดำเนินงานมีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่: กิจกรรมได้ดำเนินการตามแผนของกองทุนสิ่งแวดล้อมที่ได้กำหนดไว้ ทำให้กิจกรรมมีความคล้ายคลึงกัน โดยในแผนที่ 1 ประกอบด้วย การอบรมให้ความรู้การคัดแยกขยะ การประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อต่าง ๆ ในชุมชน และการศึกษาดูงาน โดยมีความแตกต่างกับแผนที่ 2-3 ในเชิงกระบวนการคัดแยกขยะแต่ละประเภทที่ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ และการดำเนินงานของอปท.นั้น ๆ ซึ่งในบางพื้นที่ยังไม่สามารถออกแบบการจัดการขยะให้ครอบคลุมกับประเภทขยะที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงไม่สามารถขยายผลต่อไปได้ สอดคล้องกับ (Promsen et al., 2021) ที่อธิบายว่า อปท.ที่ขาดความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในการวิเคราะห์องค์ประกอบขยะแต่ละประเภทมาใช้ในการบริหารจัดการขยะให้ถูกต้อง จึงทำให้การบริหารจัดการขยะที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งในแผนงานที่ 4 การติดตามประเมินผล และถอดบทเรียน เป็นการติดตามผลลัพธ์ปลายทางส่วนใหญ่ในเรื่องการวัดปริมาณขยะ และครัวเรือนต้นแบบให้ครบตามตัวชี้วัดที่กำหนด ซึ่งการติดตามประเมินผลถูกให้ความสำคัญน้อยกว่าที่ควร อปท.หลายแห่งกล่าวว่าไม่อยู่ในแผนงานตั้งแต่แรก อีกทั้งกลุ่มเป้าหมายมีจำนวนมากกว่าสัดส่วนของเจ้าหน้าที่ คณะกรรมการ หรือแกนนำ Promsen et al. (2021) อธิบายว่าเทศบาลที่มีการกระตุ้น ส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะในระดับครัวเรือนแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากเทศบาลดำเนินโครงการไม่ต่อเนื่องขาดการติดตามประเมินผลตั้งแต่ต้นทาง ระหว่างทาง และปลายทาง นอกจากนี้การเสริมพลังด้วยการให้คำแนะนำหรือกำลังใจแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายมีแนวโน้มที่จะประสบผลสำเร็จ เห็นได้ชัดในกรณีขององค์การบริหารส่วนตำบลปะตง โดย Phourai and Samukkethum (2022) ได้อธิบายถึงการเสริมพลังชุมชนนั้นมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จหากระหว่างทางมีการจัดเก็บข้อมูลความเปลี่ยนแปลง ประเมินผลความก้าวหน้ารวมถึงปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และปรับปรุงพัฒนา อันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย

2. ปัจจัยภายนอก

2.1 ผู้นำชุมชนให้การสนับสนุน: เป็นผู้มีส่วนช่วยในการดำเนินงานที่มีความสำคัญ ทั้งผู้นำท้องที่และท้องถิ่น ส่วนใหญ่ผู้นำมีหลายบทบาทควบคู่กัน อาทิ สมาชิกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำบ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อสม.หรือคณะกรรมการต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ซึ่งในเทศบาลตำบลเกาะขวางมีการจัดตั้งกลุ่มคณะกรรมการบริหารโครงการที่มีการรวมผู้นำที่เป็นตัวแทนแต่ละหมู่บ้าน เพื่อเป็นกลไกในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ และองค์การบริหารส่วนตำบลปะตง ผู้นำชุมชนต้องมีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างในการคัดแยกขยะ เนื่องจากมีอิทธิพลทางความคิดต่อประชาชนกลุ่มเป้าหมาย และสามารถก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น สอดคล้องกับ Totong (2022) ที่อธิบายว่าผู้นำชุมชนต้องมีความเข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เลือกใช้วิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับวิถีชุมชน และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการจัดการขยะ และ Rachman et al. (2020) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงสามารถเกิดขึ้นได้ด้วยอิทธิพลของผู้นำที่เชิญชวนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกป้องสิ่งแวดล้อม และจัดการขยะมูลฝอยของตนเอง

2.2 สภาพพื้นที่: พบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดจันทบุรีเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินการจัดการขยะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการใช้ประโยชน์จากขยะอินทรีย์ เช่น การผลิตปุ๋ย และนำหมักชีวภาพภายใต้โครงการ ไร่ไร๋ก็ตาม ในเขตชุมชนเมืองที่มีความหนาแน่นของครัวเรือน ทำให้มีข้อจำกัดด้านการใช้พื้นที่สำหรับการจัดการขยะ

2.3 การมีส่วนร่วมของชุมชน: พบว่า ประชาชนกลุ่มเป้าหมายโดยส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมเป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากเป็นชุมชนที่ได้รับการคัดเลือก จึงมีความพร้อมต่อกระบวนการมีส่วนร่วม แต่การมีส่วนร่วมดังกล่าวจำกัดอยู่เพียงในระดับการปฏิบัติเท่านั้น เนื่องจากกระบวนการวางแผน การดำเนินงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลนั้น ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ ซึ่งเป็นบุคลากรของอปท.เป็นหลัก โดยได้มีการออกแบบ และวางแผนไว้ล่วงหน้าแล้ว โดย Vatanasapt (as cited in Chompunth, 2012) อธิบายว่า สำหรับบริบทในประเทศไทย กิจกรรมหรือโครงการเพื่อการพัฒนาโดยเฉพาะของภาครัฐมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือโครงการนั้น ๆ ในระดับต่ำหรือแทบไม่มีส่วนร่วมเลย ส่วนใหญ่เป็นในลักษณะที่รัฐเป็นผู้ริเริ่ม และตัดสินใจให้มีกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาขึ้น แล้วจึงแจ้งให้ประชาชนทราบในภายหลัง ซึ่งการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้เป็นลักษณะการสั่งการจากภาครัฐสู่ประชาชน (Top-down approach) อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้มีกรณีศึกษาที่ดีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลปะตง เมื่อเริ่มดำเนินการแล้วมีการประชุมร่วมกัน เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นจากการลงมือปฏิบัติสู่การบรรลุผลนโยบายของผู้บริหาร เปิดให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมทั้งการคิดและตัดสินใจ ผ่านการประชุม และการจัดเวที ประชาคมทุกระดับ เพื่อร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอแนะแนวทางและความต้องการในโครงการหรือ กิจกรรมที่จะดำเนินการภายใต้โครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) เป็นหนึ่งในปัจจัยแห่งความสำเร็จการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน (Phaphonggam, & Saiyasopon, 2022)

2.4 ความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง: พบว่า เทศบาลตำบลพลับพลาณารายณ์มีเครือข่ายด้านการศึกษา โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งเป็นทุนเดิมในการสนับสนุนองค์ความรู้ในการจัดการขยะอินทรีย์ และเทศบาลตำบลพวาที่มีเครือข่ายเอกชนที่มาร่วมให้ความรู้ในการคัดแยกขยะ รวมถึงรับซื้อในราคาที่สูงขึ้น การดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ทำให้เกิดระบบหรือแนวทางบริหารจัดการขยะที่เหมาะสมแก่พื้นที่ สอดคล้องกับ Ariyawong et al. (2023) ที่กล่าวว่า การสร้างเครือข่าย และความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ส่งเสริมการดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายที่จะช่วยพัฒนางานสิ่งแวดล้อมศึกษา ร่วมกับชุมชน ภาครัฐ และเอกชนในการรับซื้อขยะอย่างเสรีเป็นปัจจัยที่ทำให้การบริหารจัดการขยะในท้องถิ่นประสบผลสำเร็จ

2.5 ความต่อเนื่องของกิจกรรม: ชุมชนที่มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องหลังสิ้นสุดโครงการแล้วมีอยู่ 3 อปท. ด้วยกัน ได้แก่ 1) องค์การบริหารส่วนตำบลปะตง ต่อยอดเป็นธนาคารขยะเพื่อฌาปนกิจ เกิดเป็นกองทุนระดับตำบล สามารถผลักดันนโยบาย “ตำบลปะตงโมเดล” สำเร็จ ได้รับรางวัลชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ทุกหมู่บ้าน และเกิดศูนย์การเรียนรู้การจัดการขยะในชุมชน 2) เทศบาลตำบลฉม้น มีธนาคารขยะรีไซเคิล หมู่ที่ 8 บ้านทุ่งเพล จากโครงสร้างคณะกรรมการออมทรัพย์ของหมู่บ้านที่ดำเนินพันธกิจควบคู่กัน 3) เทศบาลตำบลพลับพลาณารายณ์ เกิดกลไกการจัดการขยะอินทรีย์ที่เกิดจากสถานประกอบการร้านค้าในชุมชนย่อยที่ 9 คลองเตย – พลอยสยาม โดยกลไกนี้เทศบาลเป็นผู้รวบรวม และจัดการขยะอินทรีย์ให้กลายเป็นปุ๋ย สอดคล้องกับ Ratanapon et al., (2021) อธิบายว่าการจัดการขยะทั้งในเขตเมือง และชานเมืองนั้นแตกต่างจากเขตชนบท เพราะยังเป็นการรับผิดชอบของอปท.เป็นหลักในการจัดบริการสาธารณะ ซึ่งนโยบายการจัดการในแต่ละพื้นที่อาจมีความแตกต่างกัน แต่การจัดการขยะที่จะประสบผลสำเร็จย่อมต้องอาศัยความ

ร่วมมือจากชุมชนเป็นหลัก ตามหลักการจัดการขยะที่ต้นทาง หากว่าแต่ละครัวเรือน มีการจัดการขยะที่ถูกวิธี ได้รับความร่วมมือจากการมีส่วนร่วมในชุมชนก็จะก่อให้เกิดผลสำเร็จอย่างยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะทางการพัฒนาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกขยะที่ต้นทาง

จากผลการศึกษาดำเนินการประเมินแบบสมดุล (Balance Scorecard) และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ภายนอก (SWOT Analysis) สามารถนำไปปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน มาพัฒนาแนวทางการดำเนินการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกขยะที่ต้นทางโดยใช้กรอบการประเมินแบบสมดุล (Balance Scorecard) มาพัฒนาแนวทางการดำเนินการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนคัดแยกขยะที่ต้นทางสำหรับอปท. อื่น ๆ ดังนี้

3.1 มิติด้านประสิทธิผล

1) **การมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร** ผู้บริหารจำเป็นต้องแสดงออกถึงวิสัยทัศน์อย่างชัดเจนต่อบุคลากรและประชาชน ผ่านช่องทางต่าง ๆ อาทิ การกำหนดนโยบาย การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน และการวางแผนเพื่อจัดสรรงบประมาณ กระบวนการเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการจัดการขยะที่ต้นทาง

2) **การตั้งเป้าหมายในการจัดการขยะในชุมชนร่วมกัน** เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกันระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจน สร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านการร่วมกันกำหนดตัวชี้วัด เพื่อการประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรม เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และส่งเสริมความรับผิดชอบการดำเนินงานร่วมกัน

3.2 มิติด้านกลุ่มเป้าหมาย

1) **การสร้างแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากร** เนื่องจากแรงจูงใจมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพและปัจจัยความสำเร็จ ก่อให้เกิดความมุ่งมั่นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหามาดำเนินการขยะของบุคลากร และช่วยกระตุ้นให้คิดค้นแนวทางใหม่ ๆ ผ่านการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ที่จะสามารถขับเคลื่อนงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ขยายผลในระดับชุมชนและระดับตำบล

2) **การสร้างความตระหนักและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน** การให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน มุ่งเน้นการสื่อสารถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากความร่วมมือดังกล่าว โดยมองประชาชนในฐานะผู้ร่วมปฏิบัติที่สำคัญ ซึ่งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มีเป้าหมายเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ประชาชนกลุ่มเป้าหมายยังมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับข้อดี และข้อควรปรับปรุงของการดำเนินงาน อันจะนำไปสู่การพิจารณาและปรับปรุงแก้ไขกระบวนการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.3 ด้านการบริหารจัดการ

1) **การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการคัดแยกขยะ** การจัดอบรมให้ความรู้หรือฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นองค์ประกอบสำคัญในการบริหารจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีผลสำคัญในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ประชาชน และควรส่งเสริมให้มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการคัดแยกขยะ อีกทั้ง การประชาสัมพันธ์อย่างเป็นระบบยังมีความจำเป็นในการกระตุ้นความตระหนักและความสำคัญของการจัดการขยะ

2) **ระบบการจัดการขยะชุมชนที่มีประสิทธิภาพ** จำเป็นต้องวิเคราะห์ประเภทขยะอย่างละเอียด เพื่อให้สามารถจัดตั้งระบบ แหล่งรองรับหรือการรวบรวมที่ครอบคลุมขยะทุกประเภทในชุมชน กระบวนการดังกล่าวมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของการจัดการขยะโดยรวม เมื่อปริมาณขยะลดลงและมีแนวทางการจัดการที่ชัดเจนจะช่วยลดความจำเป็นในการกำจัดขยะด้วยวิธีการฝังกลบหรือเผา ซึ่งเป็นวิธีที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

3) **การประเมินผลโครงการและการติดตามกลุ่มเป้าหมาย** ควรกำหนดในแผนการดำเนินงาน เนื่องจากการติดตามหลังจากการให้อบรมความรู้แก่ประชาชนที่จะไปปรับใช้ นอกจากเป็นการเสริมสร้างกำลังใจแก่ผู้เข้าร่วมโครงการ ยังทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดต่าง ๆ นำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4) **การสร้างกลไกคณะกรรมการบริหารโครงการ** เพื่อขับเคลื่อนโครงการหรือกิจกรรมในชุมชน อาจกำหนดบทบาทหน้าที่ในการวางแผน ควบคุม กำกับ และดำเนินกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และมีหน้าที่ในการติดตามให้คำแนะนำ สร้างพื้นที่การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชุมชน และลดข้อจำกัดจากภาระงานของเจ้าหน้าที่อปท.

5) **การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก** ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนหรือภาคการศึกษาวิจัย อันจะส่งผลดีต่อการจัดการขยะ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยีที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ สามารถถ่ายทอดแก่ชุมชน ทั้งยังเป็นการช่วยเพิ่มมูลค่าขยะ ลดภาระการคัดแยกของเอกชน ช่วยประหยัดงบประมาณในการบริหารจัดการและพัฒนาบุคลากร

3.4 ด้านการเรียนรู้และพัฒนา

1) **การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดการขยะ** มุ่งเน้นการพัฒนาเจ้าหน้าที่อปท. บุคลากรสายงานอื่นที่ไม่ได้มีคุณสมบัติด้านสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมายไม่ว่าจะเป็นวิธีการประชุมสัมมนาฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และการศึกษาเรียนรู้จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ให้สามารถดำเนินงานจนประสบความสำเร็จได้

2) **การประยุกต์ใช้ความรู้ด้านวิชาการ** เป็นสิ่งสำคัญในการจัดการขยะ โดยอาจมาจากการศึกษาดูงาน การค้นคว้าผ่านอินเทอร์เน็ตหรือความรู้จากเครือข่ายในพื้นที่ ทำให้รูปแบบการจัดการมีความหลากหลาย และสามารถใช้ประโยชน์จากขยะในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) **การใช้บทเรียนปรับปรุงการทำงาน** เพื่อใช้แก้ไขข้อจำกัดที่พบจากการดำเนินงานในอดีตที่ผ่านมา ซึ่งตลอดกระบวนการดำเนินโครงการ อาจปรากฏกิจกรรมการจัดการขยะไม่มีความเหมาะสมหรือไม่สอดคล้องกับความต้องการใช้ประโยชน์ภายในพื้นที่ชุมชน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำบทเรียนที่ได้รับมาปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ ให้การจัดการขยะสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่นั้น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- Ariyawong, P., Ekbang, N., Surin, P., Thipboonaj, A., & Chuangchoeam, N. (2023). Waste management guidelines for Lampang Provincial Administrative Organization: A case study of Pichai Town Municipality. *Journal of Community Development and Life Quality*, 12(1), 70–85. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JCDLQ/article/view/264858>
- Centre for SDG Research and Support. (2021). *Sustainable development goals*. <https://www.sdgmove.com/sdg-101/>
- Chanthaburi Provincial Statistical Office. (2023). *Chanthaburi Provincial Statistical Report 2023*. <https://chanthaburi.nso.go.th/>
- Chompunth, C. (2012). Review of public participation concept in “The public participation handbook: Making better decisions through citizen involvement” in Thai Context. *NIDA Journal of Environmental Management*, 8(1), 123-141. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JEM/article/view/28091>
- Environmental Fund. (2017). *Annual Report 2017 of the Environment Fund*. <https://envfund.onep.go.th/annualreportenv/>
- Jaisue, D., Kotarpath, R., & Kumsiriruk, N. (2017). Situation of garbage and waste management at source in community, Wapipathum District, Mahasarakham Province. *Mahasarakham Hospital Journal*, 14(3), 38-46. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/MKHJ/article/view/199106>
- Jante, K. (2018). *DIY Organic Waste Management Guide Patthawi Subdistrict Municipality*. Office of the District Chief of Makham Chanthaburi Province.
- Jarusombat, S. (2020). The potential of local administrative organizations in environmental management. *King Prajadhipok's Institute Journal*, 9(1), 5–35. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/kpi_journal/article/view/244424
- Kaewla-iad, S., & Sriphongkul, N. (2020). Guidelines for the Reformation of Thai Environmental Fund. *Thammasat Law Journal*, 49(3), 462-491. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/issue/view/16590>
- Kotter, J. P. (2012). *Leading change* (W. Kinghirunwattana, Trans.). WeLearn. (Original work published 1996)
- Mueanmart, A. (March 28, 2022). *A world overwhelmed by “waste” a massive, accumulating problem that is increasingly difficult to remedy*. Salika. <https://www.salika.co/2022/03/28/world-of-waste-big-problem/>
- Paiboonrojroong, P. (2017). *The Five-Year Municipal Solid Waste Management Plan for Chanthaburi Province (2015–2019)*. Chanthaburi Provincial Office of Natural Resources and Environment.
- Phaphonggam, O., & Saiyasopon, S. (2022). The key success factors of solid waste management in Non-Wai subdistrict, Nong Wu So district, Udon thani province. *Journal of Research and Development Institute, Rajabhat Maha Sarakham University*, 9(2), 507-522. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/rdimu/article/view/256507>

- Phourai, P., & Samukkethum, S. (2022). Community empowerment for health promotion: a case study of the Health Community Project in the Northern Region Thai Health Promotion Foundatio. *Thai Health Promotion Journal*, 1(3), 307-317. <https://www.thaihealth.or.th/wp-content/uploads/2022/10/Thai-Health-promotion-Journal-1-3.pdf>
- Pollution Control Department. (2020). *Report about Municipal Solid Waste in Thailand 2020*. <https://www.pcd.go.th/publication/8013/>
- Pollution Control Department. (2023). *Report about Municipal Solid Waste in Thailand 2023*. https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2024/05/pcdnew-2024-05-09_07-53-50_682275.pdf
- Promsen, W., Khamjainuk, P., & Maeban, A. (2021). Garbage management by people participatory method in Patan Nakrua Municipality, Mae Tha district, Lampang province. *Lampang Rajabhat University Journal*, 10(2), 104-114. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JLPRU/article/view/252972>
- Provincial Office of Natural Resources and Environment Chanthaburi. (2017). *Evaluation Form for the Project Promoting Community Participation in Source Waste Segregation*.
- Rachman, I., Soesanto, Q. M. B., Khair, H., & Matsumoto, T. (2020). Participation of leaders and community in solid waste management in indonesia to reduce landfill waste load. *Journal of Community Based Environmental Engineering and Management*, 4(2), 75-84. <https://doi.org/10.23969/jcbeem.v4i2.3348>
- Ratanapon, O., Laosuwan, T., & Photiwan, P. (2021). Waste Management in Urban Isan Communities: Power and People Participation. *Journal of Politics and Governance*, 11(3), 184-197. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jopag/article/view/256593>
- Sankum, P., & Sanphoti, N. (2022). Key success factors in solid waste management of the local government organization at Nakhon Phanom Province. *UBRU Journal for Public Health Research*, 11(2), 165-175. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/ubrphjou/article/view/257942>
- The Chaipattana Foundation. (2024, September 26). *Documentary "Steps for Victory" Episode 43: Laem Phak Bia Model, Community Waste Management Technology*. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=8u8yBx40xDo>
- Totong, K. (2022). The Factors Affecting Success of Waste Management in the Urban Community: A Case Study of Masjid Suvarnabhumi Community, Klongsan, Bangkok. *DRIRDI Research for Community Service Journal*, 8(1), 147-161. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/DRURDI/article/view/254090>
- UN Environment Programme. (2024). *Global Waste Management Outlook 2024*. https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/44939/global_waste_management_outlook_2024.pdf?sequence=3

